

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی زمستان ۱۳۷۸

به کوشش نگین شهری

نویسنده: منصوره صابری
بازنویس: اسدالله شعبانی
تصویرگر: مژگان بابامرندی

- سفری به اعماق روح

نویسنده: شیدا رنجبر
نقد کتاب: قصر قورباغه‌ها
نویسنده: یاستین گوردن
مترجم: مهرداد بازپاری

- سیلور استاین با بقیه فرق می‌کند

نویسنده: صوفی‌سادات مصطفوی
نقد کتاب: بالا افتادن
نویسنده: شل سیلور استاین
مترجم: حمید خادمی

- صبح شده چشماتو واکن!

نویسنده: علی داننا
نقد کتاب: ای‌ای‌ای حوضک، لیلی کوچک
سروده: الفین علاء
تصویرگر: آراسته رزاقی

- گذر از بحران

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله
نقد کتاب: جوینده یابنده است
نویسنده: امیلی رودا
مترجم: محبوبه نجف‌خانی

- معما، بازی، سرگرمی؟

نویسنده: شهره کاندی
نقد کتاب: شبح سفید
نویسنده: ولگانگ اکه
مترجم: سپیده خلیلی

مقاله‌شناسی توصیفی، چکیده مقالات برگزیده روزنامه‌ها و نشریات است که از نظر موضوعی، در حیطه ادبیات کودکان و نوجوانان قرار دارند. در این میان، حتی‌الامکان، از آوردن مقالات تشریحاتی مانند «کتاب ماه کودک و نوجوان» که موضوع اصلی‌شان به پژوهشنامه نزدیک‌تر است، خودداری و صرفاً گزارشی گذرا از فهرست مطالب و یا نقدهای‌شان ارائه می‌شود.

البته، ذکر این نکته ضروری است که وجود مشکلات اداری، ثبت نشدن اطلاعات و نبود یک هسته مرکزی برای گردآوری کامل اطلاعات؛ نتیجه تلاش ما را در این امر تنبسی می‌کند. در هر حال، امید است که محققان محترم، تنها به این اطلاعات بسنده نکنند.

فهرست نقدهای کتاب ماه کودک و نوجوان سه ماهه زمستان ۱۳۷۸

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره سوم، ۲۰ دی ۱۳۷۸

- اینجا ابهام کارساز است

نویسنده: علی اصغر سیدآبادی
نقد کتاب: از کجا می‌آیی گل‌سرخ؟

نویسنده: مهدی میرکیانی
تصویرگر: ستاره حسینی

- چهره دیگر شعر کودک

نویسنده: جعفر ابراهیمی (شاهد)
نقد کتاب: چاقاله بادوم تنبل، رفته کلاس اول

سروده: ناصر کشاورز

تصویرگر: نیلوفر میرمحمدی

- در جست‌وجوی من

نویسنده: زهرا دامپار
نقد کتاب: خورشید میناکوچولو

- من می خرم، تو می خری، او می خرد

نویسنده: افسانه شاپوری

نقد کتاب: جوینده یابنده است

نویسنده: امیلی رودا

مترجم: محبوبه نجفخانی

تصویرگر: هما امینی ابیانه

- سایه اخلاق بر جزیره افسونگران

نویسنده: شهره کاندی

نقد کتاب: جزیره افسونگری

نویسنده: فریبا کلهر

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره ۳۰، ۳۱-۲۰ بهمن

۱۳۷۸

- امان از این علامت

نویسنده: حمید باباوند

نقد کتاب: زنده باد علامت تعجب

نویسنده: احمد وضعی

تصویرگر: ترانه نایینی

- کمی تا اندکی موفق

نویسنده: حسین شیخ رضایی

نقد کتاب: روزنامه سفلی همشاگردی

نویسنده: فرهاد حسن زاده

تصویرگر: داود صفری

- یک آسمان سلام و هفت آسمان خطا

نویسنده: مهدی کاموس

نقد کتاب: یک آسمان سلام افسانه شعبان نژاد

- انضباط ۲۰، ریاضی - ۰ -

نویسنده: امید وهابی املشی

نقد کتاب: داستان کشف زیباترین فرمول‌های ریاضی

نویسنده: لایونل سالم، فردریک تستارد، کوران سلم

مترجم: علیرضا توکلی

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره ۲۲-۲۳، ۲۹ اسفند

۱۳۷۸ و ۲۱ فروردین ۱۳۷۹

- آنجا که «تیر» سخن می‌گوید

نویسنده: معصومه انصاریان

نقد کتاب: ایستاده بر خاک

نویسنده: محسن هجری

تصویرگر: بهرام خانف

- بادبادک ملی «با یاد شادروان سیروس

طاهیان»

نویسنده: حسین بکایی

نقد کتاب: هدیه‌ای برای بچه‌های کنار شط

نویسنده: سیروس طاهیان

تصویرگر: مهدی هذوی

- این فقیران، دیگرند

نویسنده: محمدعلی علومی

نقد کتاب: لبخند اتار

نویسنده: هوشنگ مرادی کرمانی

- بادبادک ملی «با یاد شادروان سیروس

طاهیان»

نویسنده: حسین بکایی

نقد کتاب: هدیه‌ای برای بچه‌های کنار شط

نویسنده: سیروس طاهیان

تصویرگر: مهدی هذوی

- بهتر بود...

نویسنده: کیوان امجدیان

نقد کتاب: ستاره‌ای که درخشید (۲ جلد)

گردآورنده: مرتضی نظری

- این کتاب نوجوانان را نمی‌گیرد

نویسنده: ریحانه مولوی

نقد کتاب: عشق من نمبر۱ (شگفت‌انگیزترین درمان‌ها)

نویسنده: آمنه علی‌عسگری

- در کوچه بن‌بست

نویسنده: مصطفی ناهید

نقد کتاب: دویدم و دویدم

نویسنده: محمدکاظم مزینانی

تصویرگر: آراسته رزاقی

- پیشت پرده مذهب

نویسنده: منوچهر علی‌پور

نقد کتاب: نقمه‌های دینی کودکان

تدوین: علی صافی

- راهی دراز از اصل اثر تا ترجمه آن

نویسنده: شکوه حاجی نصرالله

نقد کتاب: نادی به سرزمین اسباب‌بازی می‌رود

نویسنده: ایندیلاتیون

مترجم: سعید ازیدیان

- داستانی سیاسی برای بچه‌ها

نویسنده: فرانک زاگر

نقد کتاب: کدو شاه

نویسنده: کریستین نوستلینگر

مترجم: محمود ابریشمچیان

تصویرگر: یوتا بائر

- در نیمه‌های راه

نویسنده: روح‌الله مهدی پورعمرانی

نقد کتاب: گزیده ادبیات معاصر - ۱۹

نویسنده: محسن پرویز

- سفر به خویشتن

نویسنده: السانه شاپوری

نقد کتاب: پراسپر عزیز

نویسنده: پائولا فاکس

مترجم: شهلا طهماسبی

- غریبه‌ای با چکمه‌های سرخ

نویسنده: رویا خوشنویس

نقد کتاب: سوداگر رویا

نویسنده: کارامی

مترجم: حسین ابراهیمی (لوند)

تصویرگر: آماندا هاروی

- غولی که «ترومیت» می‌نواخت

نویسنده: رضا عابد

نقد کتاب: غول بزرگ مهربان

نویسنده: رولد دال

مترجم: مهناز داودی

تصویرگر: رامین مشرفی

- نمایی جمع‌وجور از ستارخان

نویسنده: علی معصومی

نقد کتاب: ستارخان

نویسنده: عبدالمجید نجفی

■ روزنامه

✓ اطلاعات، شماره ۲۱۸۱۲، دی ۱۳۷۸.

معرفی پژوهش‌ها و پژوهشگران برگزیده

فرهنگی سال: فانتزی در ادبیات کودکان

تألیف: محمدهادی محمدی

مقاله فانتزی، گونه‌ای ادبی است که در دو سده اخیر

پا به عرصه وجود گذاشته است. در ایران، این گونه

ادبی، عمری کوتاه‌تر از دو دهه دارد.

کتاب «فانتزی در ادبیات کودکان» تألیف محمدهادی محمدی، نویسنده و پژوهشگر ادبیات کودکان و بزرگسالان است. وی سال‌هاست که در حوزه ادبیات کودکان، به پژوهش و نقد مشغول است.

کتاب «فانتزی در ادبیات کودکان» حاصل سال‌ها پژوهش مؤلف در زمینه فانتزی است. ویژگی عمده این کتاب، در آن است که مؤلف در وهله اول، کوشیده آن چه را بیان کرده، خود به طور عملی در داستان‌های فانتزاستیک درک کند. در این اثر، پس از مروری بر تاریخچه فانتزی (روش تکوینی)، عناصر آن تجزیه و تحلیل شده (روش ساختاری) و سرانجام، کارکردهای آن استخراج شده است (روش کارکردی). پژوهش‌های تکمیلی این اثر، در تابستان سال ۷۷، در کتابخانه بین‌المللی مونیخ انجام شده است.

✓ بیان، شماره ۳۲، دی ۱۳۷۸.

نگاهی به داستان «از کجا می‌آیی گل سرخ»:

ملاحظاتی درباره ادبیات دینی

مقاله در بحث از ادبیات دینی، باید سطوح مختلف را از یکدیگر جدا کرد. بازنویسی تاریخ دین را نمی‌توان ادبیات دینی نام نهاد؛ چنان که در حال حاضر، سخت مرسوم و متداول است. نویسنده‌ای که بخشی از تاریخ دین را که مایه‌های دراماتیک دارد و واجد کشش و جذابیت است، برمی‌گزیند و بازنویسی می‌کند، در حقیقت، نقش یک ویراستار جدی را ایفا می‌کند و نه چیز دیگری.

نویسنده در کتاب «از کجا می‌آیی گل سرخ» باوری عامیانه را دستمایه داستان قرار داده است. روییدن گل در جایی که عرق پیشانی پیامبر اسلام(ص) چکیده است، باور عامیانه‌ای است که میرکیانی، در این داستان، آن را با حادثه‌ای از تاریخ دین (هجوم به منزل پیامبر برای به قتل رساندن ایشان) به طور خلاقانه‌ای درهم تنیده و همه ماجرا را از زبان دخترپچه‌ای که معصومانه به جهان و پیرامونش می‌نگرد، روایت کرده است.

نویسنده، هوشمندانه در این داستان، هیچ نامی از پیامبر اسلام به میان نمی‌آورد، اما از آن جایی که از عناصری چون خدایان خانگی (بت‌ها)، دستار

عمامه) و از همه مهمتر از عنصر تاریخی لیله‌المبیت، در داستان بهره گرفته است، خواننده نوجوان شخصیتی غیر از پیامبر اسلام را در نظر نخواهد آورد.

«از کجا می‌آیی گل سرخ» نمونه مثال زدنی و شایسته‌ای از یک داستان دینی است؛ گرچه نویسنده گوشه چشمی هم به واقعیت‌های تاریخی دین دارد، داستان تاریخی یا تاریخ دین ننوشته، بلکه تصویری منحصر به فرد از پیامبر اسلام ساخته و پرداخته که محصول خلاقیت ناب است.

شخصیت پیامبر، در ظاهر، با زمینیان تفاوتی ندارد، اما باطن آن وجود شریف است که چون دریایی نامتناهی، همه نسل‌های بعد از خود را به تناسب معرفت و همت‌شان سیراب می‌کند. نثر بی‌تکلف و ساده داستان، در خدمت فهم آسان طرح و توطئه داستان قرار گرفته تا خواننده نوجوان به سادگی با آن ارتباط برقرار کند.

نویسنده، به عمد، پیچش‌های زبانی را به کنار نهاده و تمام تلاش خود را مصروف روایتی پرکشش و جذاب کرده است. فصل‌بندی منطقی داستان نیز به روانی اثر برای نوجوانان یاری داده است.

✓ جوان، شماره ۲۶۵، بهمن ۱۳۷۸.

شرط ماندگاری، پیوند با مردم است

گفت‌وگو با حمید هنرجو، شاعر و نویسنده معاصر

- سینا میرزایی

گفت‌وگو حمید هنرجو، برای سه گروه سنی کودک، نوجوان و بزرگسال شعر می‌گوید. گاهی نیز قصه و نثر ادبی می‌نویسد. به نظر او، زندگی و نگاه کودک به دنیا، خودش می‌تواند شعر و قصه باشد و قابلیت تصویری فراوانی دارد. انسان برای سرودن، نوشتن و حرکت در مسیر ادبیات کودک و نوجوان، بسیار نیازمند درک جهان بینی این گروه‌های سنی است.

هنرجو، در کنار شعر، نوشتن مقالات تحلیلی و نثرهای توصیفی و قصه کودک را نیز تجربه کرده است. او آن چه را ضعف امروز جامعه مطبوعاتی محسوب می‌شود، عدم حضور تشریحات صادق و تأثیرگذار برای نوجوانان امروز و بزرگسالان فردا می‌داند. به عقیده وی، پدیدآورندگان آثار ادبی کودک و نوجوان در بعد از انقلاب، این ادبیات را احیا و ثابت کردند که این مخاطبان هم می‌توانند ادبیات خاص

خود را داشته باشند؛ چرا که کودکان و نوجوانان دردها و دغدغه‌های خود را دارند و نباید حس‌ها و حرف‌های بزرگسالانه را در قالب کار کودک و نوجوان گنجانند.

✓ صبح امروز، شماره ۲۱۲ و ۲۱۶، دی ۱۳۷۸.

بحران در ادبیات کودکان: سهم چه کسی

بیشتر است؟ (قسمت اول و دوم)

میزگرد برخی معتقدند ادبیات کودکان در زمینه خلاقیت، پژوهش، نثر و توزیع دچار بحران شده است. در خصوص وجود بحران و جنبه‌های مختلف آن، از جمله نگرش ابزارشناختی به ادبیات کودکان، گسترش تولید شبکه ادبیات، عدم نظارت کیفی بر آثار و عدم ارتباط کودکان با آثار عمدتاً آموزشی، میزگردی به کوشش محمد محمدی، یکی از پژوهشگران و نویسندگان ادبیات کودکان برگزار شد. دیگر کارشناسان ادبیات کودک و نوجوان شرکت‌کننده در این میزگرد، توران میرهادی، ثریا قزل‌ایاغ و دکتر سرامی بودند.

توران میرهادی، از نخستین کسانی است که از سال ۱۳۲۵ تاکنون، به طور علمی به ادبیات کودکان پرداخته. او از پایه‌گذاران شورای کتاب کودک و عضو هیأت مدیره این شورا و نیز سروراستار فرهنگنامه کودکان و نوجوانان است. ثریا قزل‌ایاغ، عضو هیأت علمی دانشگاه علوم تربیتی و از معهود استادان ادبیات کودکان در ایران است و بلاخره دکتر سرامی شاعر، پژوهشگر ادبیات کودکان و استاد ادبیات دانشگاه تهران است.

در این میزگرد، به طور خاص، بر مسئله وجود بحران در ادبیات کودکان تأکید شده است که این بحران هم جنبه مثبت و هم جنبه منفی می‌تواند داشته باشد. البته، بخشی از بحران ادبیات کودکان ایران، از وضعیت ادبیات کودکان در جهان نشأت می‌گیرد. بخشی از این بحران نیز به پدیدآورندگان تصویرگران، مترجمان، ناشران و سیاست‌گذاران دولتی و خصوصی و بحران‌های سیاسی یا تاریخی جامعه ایران برمی‌گردد. بحث درباره ابعاد منفی بحران، ناشی از نگاه بدبینانه نیست، بلکه این بحث با انگیزه آسیب‌شناسی بحران صورت می‌گیرد.

سیاست نظارت بر تولید کتاب، باعث به وجود آمدن شبه ادبیات شده است. البته، این شبه ادبیات،

تصویرگران ایران مثل علی اکبر صادقی، نورالدین زرین کلک، مرتضی ممیز، فیروزه گل محمدی، فرشید مثقالی، پروین کلانتری، بهزاد غریبپور و... نگهداری می‌شد که بسیاری از این تصاویر در نمایشگاه‌های معتبر بین‌المللی، جوایز معتبری به دست آورده‌اند.

مسئولان کانون، از تعداد تصاویر موجود در این آرشیو، اظهار بی‌اطلاعی می‌کنند. هنرمندانی چون فیروزه گل محمدی، ابراهیم حقیقی، پرویز کلانتری، نورالدین زرین کلک، علی اکبر صادقی، بهزاد غریبپور و مرتضی ممیز ارزش عمده این آثار را ارزش معنوی می‌دانند. هنرمندان، این مسئله را ناشی از بی‌مبالاتی و کم‌توجهی‌ها می‌دانستند و به نحوه نگهداری این آثار انتقاد داشتند.

البته، کانون بعد از این واقعه، یک یا دو بار حدود ۲۰ تا ۴۰ تصویر را به عناوین مختلف به نمایش گذاشته است، ولی از نظر هنرمندان، این اقدام پاسخگو نیست. کانون به طور مستقیم، جواب هنرمندان را در ارتباط با آثارشان نمی‌دهد. بیشتر هنرمندان، برای مرمت و ترمیم آثارشان، اعلام آمادگی کردند، ولی ظاهراً کانون قصد دارد کارهای خراب شده، توسط گرافیست‌های کانون ترمیم شود. در کنار تمام این حرف‌ها کانون می‌توانست یا ارائه فهرستی از آثار و آماربرداری و برخوردی شفاف، به این گفته‌ها پایان دهد. حتی می‌توانست با یک اعلان عمومی، از اعتراض‌کنندگان بخواهد که بیایند و آثار خود را بازبینی کنند تا به قول خود کانون، به این شایعات پایان داده شود و جای این سؤال باقی نماند که «چرا کانون اجازه بازبینی آثار را به صاحبان آثار نداده است»؟

✓ عصر آزادگان، شماره ۷۸ و ۷۹، دی ۱۳۷۸.

بررسی تطبیقی کتاب «دریا پری»، کاکل‌زری «نوشته گلی ترقی با ماهی سیاه کوچولو صمد بهرنگی، علی کوچیکه فروغ فرخزاد و اسطوره آفرینش نویسنده: زری نعیمی

مقاله همان لحظه اول که جلد کتاب را می‌بینی، بی‌اختیار خنده‌ات می‌گیرد از این همه شیطنت و ناقلابی که در چهره پری روی جلد، به چشم می‌خورد. آن نیم‌تنه کوتاه و آن چشم‌های ریز و موهای بافته پریشان، نه‌نیت شکل‌یافته خواننده را از پری می‌شکند.

چون سعی دارد حرف‌های کتاب‌های درسی را به همان شکل به بچه‌ها تلقین کند، باعث بی‌زاری بچه‌ها از کتاب می‌شود. اما ادبیات سرچشمه‌اش در میان مردم و در فرهنگ مردم است و از درون نویسنده می‌جوشد و شکل هنری به خود می‌گیرد. بنابراین، نظارت نمی‌تواند باعث رشد و زاینده‌گی ادبیات شود؛ چرا که ادبیات با احساس، آرزوها و نیازهای کودک و نوجوان عجین شده است و نمی‌توان آن را به عنوان ابزار به کار گرفت.

متأسفانه، برخی از کارشناسان کودک هم نان را به نرخ روز می‌خورند و آثاری به وجود می‌آورند که مورد پسند ناشران دولتی باشد.

در بُعد بحران خلاقیت، نویسنده و هنرمند تا حدودی راهش را خودش انتخاب می‌کند. راه نان به نرخ روز خوردن یا راه ماندگاری. از سوی دیگر، فقدان روحیه پژوهش، ابر سباهی است که روی همه چیز را پوشانده و ناشی از بحران نظام آموزشی ایران است. اما این طور هم نیست که هیچ نوع کار پژوهشی در زمینه ادبیات کودک نباشد، هر چند کار پژوهش در این حوزه، فراگیر نشده است.

نویسندگان اصولاً ادبیات کودکان را آسان می‌گیرند؛ چون فکر می‌کنند کودکان برخلاف بزرگسالان، زبان اعتراض ندارند. عمده‌ترین اشکال ادبیات کودکان، این است که بچه‌ها خود را در آن نمی‌بینند و ادبیات کودکان برخلاف معیار پذیرفته شده جهانی، عرصه‌ای برای آموزش مستقیم است. دولت باید ممیزی را بردارد و مسئولیت نشر را به عهده پدیدآورنده، ناشر و منتقدان جدی بگذارد.

✓ صبح امروز، شماره ۲۲۶، بهمن ۱۳۷۸.

بازخوانی ماجرای آبگرفتگی در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
چهل سال تاریخ تصویرگری ایران، زیر آب رفت و صدا از کسی در نیامد!
کزارشگر: مهتاب رحیمی

گزارش مردادماه سال ۱۳۷۷ بر اثر ترکیبگی لوله آب گرم اتاق آرشیو تصاویر کتاب‌های کودکان و نوجوانان، در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، تعدادی از تصاویر تاریخ تصویرگری ایران آسیب دید.

در آرشیو کانون، تصاویری از بزرگ‌ترین

همه عناصر کتاب، در شکل و محتوا، سخن از غیرمتعارف بودن دارند و عادت‌های ذهنی خواننده را می‌شکنند. این عادت شکنی، در همه عناصر کتاب مشاهده می‌شود؛ از نقاشی‌ها گرفته تا شکل چاپ و صفحه‌بندی و خطوطی که شعر با آن نگاشته شده است. شاید مهم‌ترین رسالت ادبیات و هنر، همین عادت‌شکنی دایم و غیرمتعارف بودن باشد. ادبیات و هنر باید بتواند هر بار خواننده را با مکاشفه یا مشاهده‌ای بدیع روبه‌رو کند. گلی ترقی، در این کتاب، کوشیده است تا در همه ابعاد، غیرمتعارف و عجیب باشد. پری شیطان گلی ترقی، پس از معرفی خودش، ناگاه خواننده را با خود به دنیای ماهی سیاه کوچولوی صمد بهرنگی می‌برد و حرف‌ها و اندیشه‌های او را به ذهن تداعی می‌کند. هر دو به دنبال چیزهای تازه هستند و می‌خواهند از گردونه تکرار خارج شوند. نویسنده، در عین حفظ خطوط اصلی شخصیت ماهی سیاه، مسیر حرکت خود را از دریا آغاز می‌کند و می‌خواهد ماندن و تسلیم شدن و فراتر نرفتن را در هر کجا که باشد، نفی کند. پری کوچک گلی ترقی، از سوی دیگر، شباهت‌هایی هم با علی کوچیکه فروغ دارد. پری، ماهی سیاه و علی کوچیکه، هر سه از محیطی که در آن زندگی می‌کنند، خسته شده‌اند. هر سه از تکرار، پوسیدن و نطفه شدن بیزار هستند و علیه روابط و شرایط موجود خود عصیان می‌کنند. با بازخوانی اسطوره آفرینش و خلقت آدم در داستان پری آتشپاره، پری گلی ترقی، تجسم و نماد انسان است و رابطه او با هستی و آفرینش. شباهت دیگر این قصه، در شباهت میان دریا و خداوند است. در این هر دو قصه، دریا و خداوند، هیچ کدام مانع عصیان انسان و پری نمی‌شود؛ چرا که هر دو می‌دانند لازمه شکل‌گیری یک شخصیت مستقل و رسیدن به یک منیت و فردیت متشخص و با هویت منحصر به فرد، «عصیان» است.

عشق، نگاه پری را به زندگی و همه چیز عوض می‌کند. پس از تجربه عشق و شکست در آن، پری درهم می‌شکند، مچاله می‌شود و در خود فرو می‌رود. پری پس از تجربه عشق و شکست و طی سیر تکوین بیرونی و درونی، خویشتنی دریایی خود را کشف می‌کند، آن را باز می‌یابد و پس از آن، همه چیز را جور دیگری می‌بیند.

دست آخر نیز با این گام‌های بلند وجودی است که خانوم پری، پبله خود را می‌شکافد و پری دیگری را کشف می‌کند و از پری کوچک قد نخود، به پری‌ای می‌رسد که اندازه دریاست.

✓ **مهمبری، شماره ۲۰۲۱، بهمن ۱۳۷۸.**

طعم «مربای شیرین»: نگاهی به داستان «مربای شیرین» نوشته هوشنگ مرادی‌کرمانی نویسنده: پروین سلاجقه

نقد نگاه هنرمند، در بین وقایع زندگی، با واقع‌ای به ظاهر بی‌اهمیت روبه‌رو می‌شود، آن را دست مایه کار خود قرار می‌دهد و اثری هنری خلق می‌شود. داستان در خانه شکل می‌گیرد (اولین کانون تربیتی). پسر بچه‌ای که یک قوطی مربا خورده است، می‌خواهد آن را بخورد و این، حق اوست، ولی وقتی با ترفندهای رایج نمی‌تواند در آن را بگشاید، «چرا»یی قضیه، کنجکاو او را برمی‌انگیزد و حاضر نیست به شیوه معمول، از خیر قضیه بگذرد. شخصیت محوری «مربای شیرین»، پسر بچه‌ای معمولی است با ویژگی‌های بچه‌های هم سن و سال خود. قهرمانی نیست که بی‌نیاز از مال و منال باشد و حتی فکر گرفتن خسارت، لحظه‌ای بر لبش لبخند می‌نشانند و انگیزه او را قوی‌تر می‌کند، ولی تفاوت او با اطرافیان این است که ویژگی‌ای خلاف عرف و عادت مرسوم زمانه دارد و آن کنجکاو برای پی بردن به علت مسائل و تلاش برای احقاق حقی است که امکان دارد در نظر دیگران ناچیز باشد.

«جلال» شیشه مربا به دست، به مدرسه می‌رسد (دومین کانون تربیتی). او با برخوردهای متفاوتی روبه‌رو می‌گردد و انگیزه پی‌گیری ماجرا در او، قوی‌تر می‌شود. او در آرزوی این است که جواب «چرا»ی خویش را بیابد. دنیای آرمانی او در عالم خواب به او رخ می‌نماید و از این جا به بعد، وجه نمادین داستان، پرنگ‌تر و اثر از شرح ماجرا، به قلمرو ادبیات محض، وارد می‌شود.

در محور عمودی، وقایع به دو دسته تقسیم می‌شود: حادثه اصلی داستان که پیرنگ (Plot) اثر، در این قسمت، منطقی و قابل قبول و حوادث فرعی که این عکس‌العمل‌ها و حوادث گاهی غیرمنطقی است. حوادث فرعی داستان، گاهی، نوعی تأکید بیش از

روایت سینمایی وجود دارد. هر چند که انده، هیچ یک از این فیلم‌ها را نپسندید، او پیوسته مخالف مورد استفاده قرار گرفتن آفریده‌هایش، به عنوان قهرمانان انیمیشن و بازی‌های کامپیوتری و یا تبدیل شدن آنان به کالاهایی تجاری بود.

قهرمانان اصلی آفریده‌های «میخائیل انده»، کودکان‌اند. این کودکان، به آدم‌بزرگ‌ها می‌فهمانند که شتاب نکردن، سودآور و نیک است و آدم می‌تواند از زمان اضافی خود، بهره‌های دیگری ببرد. انده در داستان‌ها، نمایشنامه‌ها و کتاب‌های مصورش، بارها راهی می‌یافت تا آدمیان را از خطر از دست دادن زمان، رویا و محبت‌رهای بخشد. او در ۲۸ اوت ۱۹۹۵، از سرطان معده، در بیمارستان شهر اشتوتگارت درگذشت.

■ ماهنامه

✓ سروش نوجوان، سال دوازدهم، شماره ۱۳۲، دی ۱۳۷۸.

دنیایی پر از جاذبه

نویسنده: شقایق قندهاری

■ نقد

«پاک‌کن جادویی» مجموعه‌ای از اشعار شلسیلور استاین است که توسط احمد پوری، به فارسی درآمده. در این مجموعه شعر، تصویرهای تازه‌ای از فضای اطراف، اقراء، روابط و... در قالبی ساده و صمیمی ارائه شده است. راوی در قطعه‌های مختلف، متفاوت است، اما در همه موارد، تصاویر ذهنی کودکان و نوجوانان، به سادگی بیان شده و برای خواننده، ملموس و قابل حس است. این قطعه‌ها در عین سادگی، بسیار پرمعنی و عمیق هستند و خواننده نکته‌سنج و تیزبین را به تأمل وامی‌دارند. سیلوراستاین در این مجموعه، نقش مهم نوع نگاه و زاویه دید انسان را به جهان و زندگی، به خوبی بیان می‌کند. شعرها در عین صمیمیت، موجز است و خواننده به راحتی مفهوم کلام را می‌فهمد.

در این مجموعه، آن چه بحث‌انگیز است، ترجمه آن است. به نظر می‌رسد مترجم در بسیاری از موارد، ظرافت‌های خاص متن را حفظ نکرده و در مواردی نیز کوشیده شعرها را موزون ترجمه کند که رعایت نشدن وزن، باعث شده تا شعرها روانی خود را از دست بدهند.

اندازه و غیرضروری، بر حالت تعلیق دارد که در بعضی موارد، بر پیرنگ اصلی اثر، تأثیر می‌گذارد و آن را از واقع‌نمایی دور می‌کند.

«مربای شیرین» در محور افقی، حرکتی یک‌دست و تقریباً آرام دارد. حوادث و کشمکش‌هایی که به وسیله نویسنده آفریده می‌شود، از گونه‌ای نیست که خواننده را برجا می‌خکوب کند، ولی تأثیری که بعضی قسمت‌های داستان بر خواننده می‌گذارد، تأثیری عمیق، ژرف و آگاهی‌بخش است. خواننده به امید گشودن گره داستانی، پیوسته مسیر ماجراها را دنبال می‌کند.

علاوه بر درونمایه تربیتی اثر، ویژگی دیگری که توانسته است در انتخاب این کتاب، به عنوان کتاب برگزیده سال، از طرف کتابخانه بین‌المللی مونیخ، مؤثر باشد، جهانشمولی نماد یا نمادهای به کار گرفته شده در آن است. نکته دیگری که می‌توان به عنوان مکمل درونمایه اثر در نظر داشت، تصویر ساده و گویای روی جلد است که پشت سر پسر بچه و دختر بچه‌ای ایرانی، در شیشه مربایی در بسته، انسان‌هایی را بدون توجه به ملیت و مرزهای جغرافیایی، در شکلی نمادین در کنار هم به تصویر کشیده است.

با توجه به این نکات، می‌توان نتیجه گرفت که نویسنده در «مربای شیرین» گامی به جلو برداشته و «مجید» ساده‌قصه‌های دیروزش را به «جلال» هوشمند قصه‌های امروزش، برکشانده است.

■ دو هفته‌نامه

✓ جهان کتاب، سال پنجم، شماره ۱ و ۲، اسفند ۱۳۷۸.

به یاد آن کاتب داستان بی‌پایان

نویسنده: تینوس ارنو

مترجم: ایونا نوویسکا

■ مقاله

«میخائیل انده» ۱۲ نوامبر ۱۹۲۹ در آلمان زاده شد. وی پسر نقاش سورئالیست، ادگار انده است. نخستین حرفه او، نمایش بود. در نیمه دهه پنجاه میلادی، مصمم شد که بنویسد. نخستین آفریده او، کتابی به نام «جیم دکمه و لوک راننده» بود. کتاب‌های انده به بیش از ۳۰ زبان ترجمه شده، اما کتابی که برای وی، شهرت جهانی در پی داشت، «داستان بی‌پایان» بود. از این کتاب داستان، سه

✓ **سروش نوجوان، سال دوازدهم، شماره ۱۲۴، اسفند ۱۳۷۸.**
جای پای خیال
گزارشی کوتاه از نمایشگاه بین‌المللی آثار
تصویرگران کتاب کودک، آبان و آذر ۷۸، موزه
هنرهای معاصر

کزارش سادگی، ماندگارترین یادگار دوران کودکی است و بدون تردید، خط و خطوط ساده، رنگ‌های زنده و شاد نقطه مشترک تمام نقاشی‌های به یادمانده از آن دوران است. در موزه، تصویرهای برگزیده از آثار سی و یک کشور دنیا جمع شده است.

در گالری اول، تصاویری از متن کتاب‌های کودکان قرار داده شده است. رنگ‌های ملایم و پخته و در عین حال شاد و زنده بیشتر نابلواها، نشان‌دهنده این است که مخاطب اصلی خودشان را شناخته و برای برقرار کردن رابطه تلاش کرده‌اند.

گالری شماره ۲، بیشتر نقاشی‌های روی جلد کتاب‌ها را به نمایش گذاشته است؛ نقاشی‌هایی که باید برای معرفی کل کتاب زبان گویایی داشته باشند.

کارهای نمایشگاه، هر کدام بسته به نوع تکنیک به کار رفته در آن، از جذابیت خاصی برخوردار است. کارهای کلاژ، مدارنگی، ماژیک و آبرنگ و حتی ترکیب دو یا سه تا از این وسایل، ظرافت و زیبایی خود را دارد.

جای نسبتاً خالی بچه‌ها در نمایشگاه احساس می‌شود. بیشتر بازدیدکنندگان یا از متخصصان و یا از دانشجویان و هنرجویان رشته‌های گرافیک و نقاشی هستند.

برگزاری مسابقه داستان ناتمام برای بچه‌ها، تقدیر و سپاس از برخی پیشکسوتان تصویرگری کتاب کودک و نوجوان، انتشار نشریات رویش، چاپ کتاب مهر و ماه، حاوی آثار برگزیده تصویرگران جهان و چاپ تمبرهای یادبود، از جمله اقدامات و برنامه‌های جنبی نمایشگاه است.

هم‌زمان با اختتامیه نمایشگاه، از اولین تندیس ویژه کودکان، در پارک ملت تهران نیز پرده‌برداری شد که نام این تندیس «کودک، ایمان و پرواز» و طراح آن، رضا لواسانی است.

✓ **سروش نوجوان، سال دوازدهم، شماره ۱۲۴، اسفند ۱۳۷۸.**
کتابی درباره طبیعت و انسان

نویسنده: ناهید معتمدی

نقد کتاب «خزان برگک» نوشته لئوبوسکالیا، ترجمه ن. فرهنگ و از انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است.

در این داستان، هر برگی (یا هر انسانی) متناسب با نوع زندگی خود، فرم می‌گیرد و شخصیت می‌یابد. همه چیز در حالت سبکی در پرواز است. آشکار شدن راز هستی و زندگی، کثرت عناصر و برگ‌های رنگین بی‌شمار و زیبایی‌های دیگر، همه و همه منظره‌ای به دست می‌دهد که معنای ابدیتی بی‌انتهای آن را دارد. بی‌انتهایی آشکار و یکدستی و هماهنگی این عناصر از دیدگاه زیبایی شناختی و ساختار منسجم، نتیجه تخیل عینی و دید و بینش گسترده نویسنده است که به راحتی آن را به مخاطب خود انتقال می‌دهد.

اثر ادبی، فضایی است که شخصیت‌ها در آن متبلور می‌شوند، شکل می‌گیرند، معنا پیدا می‌کنند مانند یک موجود زنده. نویسنده در این کتاب، زندگی را در تداوم می‌بیند. داستان مخاطب را به تفکر وامی‌دارد و به او شناخت می‌دهد. ساختار هنری، نتیجه تداوم نظم موجود در طبیعت، در حوزه هنر است. در این کتاب، اصل هستی در بودن، هستن و شدن است.

✓ **سلام بچه‌ها، سال دهم، شماره ۱۰، بی ۱۳۷۸.**
بهتر از این آیا...؟
نویسنده: سعید هاشمی

نقد «عطر گل ریحانه» مجموعه شعری از سروده‌های حمید هنرجو و از انتشارات تربیت است. در این کتاب هم مانند کتاب‌های دیگر این شاعر، رگه‌هایی از معارف و شناخت دیده می‌شود. این کتاب، مجموعه‌ای از ۲۳ شعر درباره معصومین علیهم‌السلام است. سرودن و گفتن از چهارده معصوم، کاری خوب و ماندگار، اما سخت است. در این نوع شعرها باید از مستقیم‌گویی و شعار دادن خودداری شود، اما در این کتاب، شاعر توجهی به این نکته نداشته است. در این مجموعه، هنوز تصویرها و اصطلاحات قدیمی و کلیشه‌ای به چشم می‌خورد. در شعرهایی که برای یک شخص خاص گفته شده است، شاعر به یک نکته واحد اشاره نمی‌کند و در هر بیت یا در هر بند، موضوع جداگانه‌ای را می‌آورد. این

غرق می‌شود. زنگبار، روی دماغه خود، یک لاکپشت چوبی داشته که پس از غرق شدن، امواج آن را به ساحل می‌آورند. لورا آن را پیدا می‌کند و مادر بزرگ، نام آن را زنگبار می‌گذارد. مادر بزرگ، نجات جزیره و برگشتن برادر لورا را نتیجه کمک به آن لاکپشت دریایی می‌داند. از آن پس «زنگبار» سمبل جزیره به شمار می‌رود.

✓ **سلام بچه‌ها، سال دهم، شماره ۱۲، اسفند، ۱۳۷۸.**

قول شرف

نویسنده: غلامرضا آبروی

نقد «قول شرف» نوشته «ماریون دین بوئر» نویسنده آمریکایی و ترجمه پروین علی‌پور است.

«جوئل» به پدرش قول داده است که جز پارک ملی، جایی نرود، اما ناگزیر می‌شود که به خواست بهترین دوستش «تونی» تن در دهد و در رودخانه «ورمیلیون» شنا کند. جوئل زمانی می‌فهمد تونی واقعاً شنا نمی‌دانسته که کار از کار گذشته است. فشار بیرونی از سوئی و احساس گناه و پشیمانی از سوی دیگر، قهرمان نوجوان داستان را در چنان شرایط دشواری قرار می‌دهد که نمی‌داند چه کند.

نویسنده در طول داستان، هر جا که مناسب دیده است، پاره‌ای از اطلاعات را به شیوه‌های داستانی، به خواننده منتقل می‌کند. گاهی با صحنه‌ای نمایشی، هم‌زمان با آشکار کردن جنبه روحی و روانی شخصیت‌ها، به بُعد اجتماعی آنها نیز می‌پردازد و گاهی با تلخیص وقایع زمان گذشته و حال، موقعیت و روابط شخصیت‌ها را پیش روی خواننده قرار می‌دهد.

هر چه داستان جلوتر می‌رود، شخصیت‌ها ملموس‌تر و باورپذیرتر می‌شوند و اختلاف عقیده و سلیقه آنها، زمینه حوادثی را که به کار نویسنده معنا می‌دهند، به وجود می‌آورد.

یکی از بخش‌های خوب و تأثیرگذار داستان، فصل پایانی است که جوئل با پدرش، از مرگ تونی حشر می‌زند. نویسنده که از ابتدا با خلق شخصیت‌ها و حوادث داستان، به دنبال زمینه این تأثیرگذاری بوده است، با گفت‌وگویی که نکته اصلی داستان و پیام آن را دربر دارد، داستان را به پایان می‌رساند و دیدگاه هنرمندانه خود را به زندگی و مرگ، برای مخاطب نوجوان بیان می‌کند.

گونه شعر، هم شلوغ می‌شود و هم خواننده نمی‌تواند آن را به راحتی و برای مدت طولانی در خاطرش نگه دارد. در این کتاب، اکثر شعرهای مدحی و مناسبتی به این صورت است. این مجموعه، زیبایی‌های خاصی نیز دارد. بیشتر شعرها در این مجموعه با ضربه‌ای زیبا و غافلگیرکننده به پایان می‌رسد. در هر شعر نیز حداقل یک یا دو تصویر زیبا و جدید وجود دارد. اما مهم‌ترین ویژگی این شعرها، این است که همه درباره چهارده معصوم (ع) است. البته در این کتاب درباره امام حسن مجتبی (ع)، امام سجاده (ع) و امام هادی (ع) شعری گفته نشده است که با بودن اشعاری در این موارد، کتاب جامع‌تر می‌شود. و نکته آخر این که بهتر بود شعرها به ترتیبی که چهارده معصوم (ع) دارند، می‌آمد.

✓ **سلام بچه‌ها، سال دهم، شماره ۱۱، بهمن، ۱۳۷۸.**

یک قصه دریایی

نویسنده: مظفر سالاری

نقد کتاب «زنگبار» نوشته مایکل مورپرگو، ترجمه پروین علی‌پور و از انتشارات چشمه است.

با مرگ خاله لورا، همه فامیل، خود را به یکی از جزایر «سیلی»، واقع در جنوب غربی انگلستان می‌رسانند. خاله لورا برای هر یک از خویشان بسته‌ای باقی گذاشته است. یکی از این بسته‌ها که به مایکل تعلق دارد، دفترچه خاطرات دوره توجوانی خاله لوراست. پس از این مقدمه، اصل داستان که همان خاطرات لورای نوجوان است، شروع می‌شود. لورا در این خاطرات، پرده از راز «زنگبار» برمی‌دارد و می‌گوید که زنگبار از کجا آمده است. در واقع، نویسنده در همان ابتدای داستان، از طریق برجسته کردن یک کلمه مرموز و معمای، خواننده را کنجکاو و علاقه‌مند می‌کند تا نتواند کتاب را زمین بگذارد. با این ترفند ساده، خواننده مجبور می‌شود داستان را پی بگیرد تا از راز «زنگبار» آگاه شود. لورا و مادر بزرگش، زمانی یک لاکپشت آبی را نجات می‌دهند. پس از آن، جزیره دچار فقر و بدبختی می‌شود و وقتی فلاکت و رنج مردم جزیره به اوج خود می‌رسد، یک کشتی بزرگ توفان زده به جزیره نزدیک می‌شود که برادر لورا، بیلی نیز مسافر آن کشتی است. جزیره با بار این کشتی، از فلاکت نجات پیدا می‌کند و کشتی توفان زده که زنگبار نام داشته،

اما منطق داستان، در جایی نیز ضعیف شده است و با تمام محسناتی که قلم نویسنده دارد، نمی‌توان از آن گذشت. نویسنده برای غرق شدن تونی در رودخانه، دو دلیل آورده که یکی شنا بلد نبودن او و دیگری قرار گرفتن در قسمت عمیق رودخانه است. با توجه به رابطه عمیق و دوستی تونی و جوئل، اطلاع نداشتن جوئل از این موضوع که دوست صمیمی‌اش شنا بلد نیست، منطقی و قابل قبول نمی‌نماید.

به هر حال، داستان قول شرف، داستانی عاطفی، اخلاقی و آموزنده به شمار می‌رود که ترجمه روان و خوب پروین علی‌پور نیز بر لطف و جذابیت آن افزوده است.

■ فصلنامه

✓ پیام کتابخانه، سال نهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۷۸.

سخن لطف و حدیث مهربانی
دومین گزارش از کتابخانه و دیگر فعالیت‌های
فرهنگی در کانون اصلاح و تربیت تهران
نویسنده: ثریا قزل‌ایاغ

کلاس فعالیت‌های فرهنگی انجام شده در کانون اصلاح و تربیت تهران، نشان‌دهنده همکاری ثمربخشی است که بین شورای کتاب کودک و انجمن حمایت از حقوق کودکان، به عنوان دو نهاد غیردولتی داوطلب و کانون اصلاح و تربیت تهران، به عنوان یک سازمان دولتی، شکل گرفته است. کتابخانه کانون در زمستان ۱۳۷۲ آغاز به کار کرد. در دو سال اول فعالیت، حدود ۲ هزار جلد کتاب در جهت تأمین منابع پایه و عمومی تهیه شد. در تابستان ۱۳۷۷، مجموعه کتاب‌های کتابخانه به حدود ۶ هزار جلد رسید.

کار سازماندهی و آماده‌سازی منابع، با توجه به مشکلات موجود در کانون، در محل شورای کتاب کودک انجام می‌شود. تعداد متوسط مراجعه‌کننده به کتابخانه در هفته بین ۶۰ تا ۷۵ نفر گزارش شده است و حدود ۷۵ تا ۱۰۰ کتاب در هفته به امانت برده می‌شود که البته، نگاه مثبت‌تر مسئولان نسبت به این نهاد و جدی گرفتن برنامه‌های مربوط به کتابخانه، قطعاً در ایجاد انگیزه برای حضور داوطلب مددجویان در کتابخانه مؤثر خواهد بود.

بودجه کتابخانه، همچنان از طریق دریافت

کمک‌های مالی، از طیف وسیعی از همکاران تأمین می‌شود و مدیریت کانون اصلاح و تربیت نیز در تأمین بخشی از نیازهای کتابخانه، تعهداتی برعهده داشته است.

از جمله برنامه‌های جنبی اجرا شده برای مددجویان زیر ۱۲ سال، می‌توان از نقاشی، معرفی کتابخانه و مجموعه، خاطردگویی، خاطره‌نویسی، قصه‌گویی و اجرای نمایش، کتاب خوانی جمعی و بحث و گفت‌وگو نام برد. تشکیل حلقه مطالعاتی «روزنامه‌سازی» از دیگر فعالیت‌های جالبی بود که در این بخش، به شکل موفقیت‌آمیزی انجام گرفت. برای مددجویان بالاتر از ۱۲ سال نیز حلقه‌های مطالعاتی پیش‌بینی شد که تجربه موفق‌تری بود.

آشنایی با فرهنگنامه کودکان و نوجوانان، عروسک‌سازی همراه با مطالعه دسته‌جمعی بازی‌های خلاق با فرهنگ لغت و نقشه، مطالعه آثار و آشنایی با نویسندگان، شعرخوانی و تقویت حافظه، سوادآموزی با استفاده از کتاب‌های آسان، بازدید و آشنایی با شورای کتاب کودک و مجله سروش نوجوان و... از دیگر فعالیت‌هایی بود که به طور سازمان‌یافته و با کمک همکاران، برای مددجویان انجام گرفت.

فکر آموزش مددجویان دانش‌آموز، از اولین روزهای فعالیت همکاران کتابخانه، ذهن آنها را به خود مشغول کرده بود. در این راستا، نتیجه مذاکرات بین دو گروه شورای کتاب کودک و انجمن حمایت از حقوق کودکان، به تشکیل کلاس‌های آزاد دروس در سطوح مختلف، کارگاه‌های آموزشی، آموزش مددجویان برای آمادگی و شرکت در امتحانات متفرقه پایه‌های مختلف و گسترش فعالیت‌های هنری منجر شد که البته، به ثمر رساندن تجربه‌های فوق، هزینه‌های بسیار زیادی را دربرداشت.

از سوی دیگر، وارد شدن همکاران افتخاری، به حوزه مددکاری و همکاری با بخش مددکاری رسمی کانون، کمک به حل مشکلات مددجویان و فعالیت‌های حقوقی و قضایی، از دیگر تجربه‌های موفق انجام گرفته در کانون بوده است.

✓ پیام کتابخانه، سال نهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۷۸.

شعر در ادبیات کودکان و نوجوانان
نویسنده: سعید غفاری

مقاله شعر کلامی است لطیف، موزون و آهنگین که

کتاب‌های ناتمام، شامل چهار کتاب «ران» نوشته «سوسن طاق‌دیس»، «هیولای کوهستان» نوشته «جعفر ابراهیمی»، «بن‌بست حقیقت» نوشته «فرهاد حسن‌زاده» و «زمین مثل دانه انگور» نوشته «نقی سلیمانی» و «محمدرضا شمس» است.

مشارکت با نویسندگان در خلق اثر، می‌تواند برای هر نوجوان اهل مطالعه‌ای، تجربه‌ای لذت‌بخش و هیجان‌انگیز باشد. در واقع، پس از رسیدن تمامی آثار، بهترین آثار در چهار عنوان کتاب، توسط داوران و نویسندگان شناسایی و کتاب دوباره با نام آن نویسندگان و نوجوان در کنار هم، تجدید چاپ خواهد شد.

البته، برای ارزیابی دقیق این طرح، علی‌رغم فروش خوب کتاب‌ها، باید منتظر رسیدن آثار نوجوانان شد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره چهارم، ۲۰ بهمن ۱۳۷۸.

زنان در ادبیات کودک و نوجوان چین

نویسنده: جین‌جین

مترجم: شقایق قندهاری

مقاله تصویر زنان در ادبیات کودک و نوجوان جامعه چین، وضعیت فرهنگی و اجتماعی خاص پس از آزادی ملی سال ۱۹۴۹ را منعکس می‌کند. این تصویر واقعی، از دگرگونی نقش زنان در خانواده و جامعه، نه تنها به خواننده بینش وسیعی از زندگی کودکان چین معاصر ارائه می‌دهد، بلکه اختلاف و تضاد میان دیدگاه‌های کنونی در قبال مسائل زنان و فرهنگ سنتی چین را به خوبی آشکار می‌کند.

در واقع، زنان سنتی چین، می‌بایست به سه اصل پای‌بند و وفادار می‌ماندند. به عبارتی، باید فرمانبرداری خود را پیش از ازدواج به پدر، بعد از ازدواج به همسر و پس از مرگ همسر، به فرزند پسر خود نشان می‌دادند.

در جامعه چین مدرن، زنان از فرصت‌های شغلی مناسبی برخوردار هستند. اکنون آنها چون دوران سابق، تحت سلطه اقوام شوهر و یا نیروهای فئودالی نیستند، بلکه با قدرت، اختیار زندگی خود را به دست گرفته‌اند. از طرفی دیگر، افزایش نرخ طلاق در چین امروز، موجب خلق داستان‌هایی درباره زنان در نقش‌های غیرسنتی گشته است. رفتار با

بشر به وسیله آن احساسات، عواطف، هیجانات و تأثرات خود را ابراز می‌دارد و خود را آرامش می‌بخشد. اولین اشعاری که برای کودکان خوانده می‌شود، لالایی‌هاست که در واقع، ارتباط عاطفی از طریق آهنگ را بین مادر و کودک برقرار می‌کند و به کودک آرامش می‌بخشد. پس از آن، خود کودکان برای ارتباط با محیط خارج، کلام را می‌آموزند و به مرور، آن را توسعه می‌دهند، ولی ابتدا با تکرار کلمات خوش‌آهنگ و استفاده از این کلمات در بازی‌ها و حرکات بدنی، بچه‌ها با وزن و موسیقی شعر آشنا می‌شوند.

توجه کودک در سنین بالاتر، بیشتر به معنی است. شعر کودک از حیث معنا، باید سرشار از معانی دقیق و زیبا و دلنشین باشد. باید شعرهایی برای کودک انتخاب کرد که موضوع آنها با تجارب و عواطف کودک آشنا باشد تا کودک مضمون شعر را بفهمد.

مصراع‌های کوتاه و سبک، تناسب وزن با موضوع، استفاده از کلمات ساده، زیبا، خوش‌آهنگ و دلنشین، نزدیکی بیشتر با محیط زندگی کودک و استفاده از زبان محاوره و کودکانه در شعر، از خصوصیات شعر کودک است.

شعر کودک، اگر برانگیزنده حس کنجکاوی، تخیل و جاری اطلاعات آموزنده، شادای بخش و نشاط‌آور باشد، مسلماً برای کودک جالب، مفید و مورد استفاده خواهد بود.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره چهارم، ۲۰ بهمن ۱۳۷۸.

بچه‌ها کتاب‌های ناتمام را تمام می‌کنند

گفت‌وگو با علی‌اصغر سیدآبادی، عضو هیأت مدیره انجمن نویسندگان کودک و نوجوان

~ مهناز باقری

گفت‌وگو طرح کتاب‌های ناتمام، کاری گروهی است که توسط انجمن نویسندگان کودک و نوجوان، در آبان ماه، به مرحله اجرا در آمد. در این طرح، داستان‌هایی توسط نویسندگان معروف ادبیات کودک و نوجوان، به صورت ناتمام، در ۱۰ تا ۱۴ صفحه نوشته شده است و ادامه داستان و سرنوشت شخصیت‌های آن، به کودکان و نوجوانان زیر ۱۸ سال واگذار می‌شود.

قصه‌ها از ویژگی‌های داستان‌های روستایی فردی است.

در میان گونه‌های ادبی، گونه‌ای جدید به نام «ادبیات توسعه» به چشم می‌خورد که از سویی، ریشه در جامعه‌شناسی و از سوی دیگر، برگ و باری در ادبیات دارد. «ادبیات توسعه» مؤلفه‌هایی دارد که با مؤلفه‌های قصه‌های روستایی فردی، قرابت چشمگیری دارد. گرچه احتمال می‌رود این شباهت‌ها به عمد و آگاه نبوده باشد، این چیزی از ارزش اجتماعی قصه‌های فردی نمی‌کاهد؛ چرا که آن را از نوشته‌های تصنعی و تبلیغی صرف خارج ساخته، به نمونه‌هایی خودجوش و درون‌زا از ادبیات توسعه برای کودکان بدل می‌کند.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره پنجم و ششم، ۲۹ اسفند ۱۳۷۸ و ۲۱ فروردین ۱۳۷۹.**

سیری در ادبیات کودکان و نوجوانان اسپانیا
 نویسنده: الیزابت فوتز
 ترجمه و تلخیص: شقایق قندهاری

مقاله کیفیت و کمیت کارها و آثار ادبی نوشته شده برای کودکان و نوجوانان در اسپانیا، از سال ۱۹۶۰ میلادی، به طور چشمگیری افزایش یافته است.

همانند بسیاری از جوامع اولیه، اولین آثار ادبی که مورد پسند کودکان و نوجوانان اسپانیا قرار گرفت، توسط بزرگسالان و برای مخاطبان این گروه سنی نوشته شده بود. ادبیات کودکان و نوجوان در قرون وسطی، برای مخاطبان خاصی (به طور معمول فرزندان پادشاهان)، نوشته می‌شد و نخستین هدف و مقصود آن، تعلیم اصول اخلاقی بود.

«اسطوره‌های ازوپ» از نخستین آثاری بود که در عهد رنسانس، در اسپانیا منتشر شد. در قرن شانزدهم و هفدهم، دیدگاه‌های جدیدی در مورد رشد و شکوفایی کودک ظهور کرد. نتیجه این امر، پیدایش تغییر و تحول در ادبیات کودکان و نوجوانان بود و در همین راستا، در آثار این گروه سنی، از ارگان مناسب مخاطبان آن استفاده شد. در طول این قرن‌ها، خلق افسانه‌های عامیانه در ادبیات کودک و نوجوان اسپانیا، به اوج خود رسید. در طول قرن هجدهم، تفکرات انقلابی «ژان ژاک روسو» دربارهٔ تعلیم و تربیت و نیز افسانه‌های لافونتین،

مادر بزرگ، در داستان‌های کودکان و نوجوان، به مسئله حساس شکاف و اختلاف میان نسل‌ها، در روابط خانوادگی اشاره دارد. مادر بزرگ سنتی، خوش قلب و مهربان است. با این حال، حضور او در خانواده برای پرورش فرزندان، به بروز اختلاف با دختر و یا عروسش می‌انجامد.

شخص مؤنث دیگری که در کتاب‌های کودک و نوجوان نقش پراهمیتی دارد، مربی و آموزگار است. معلم‌هایی که از سیستم آموزشی قدیم پیروی می‌کنند، به دلیل محدود کردن استقلال و آزادی کودکان و نوجوانان، مورد انتقاد قرار می‌گیرند. تصویر دختران نوجوان هم با بازتر شدن فضای جامعه چین، متنوع‌تر و برجسته‌تر شده است. داستان‌های نوجوانان، بر فرآیند رشد و بلوغ دختران در جامعه پیشرفته و پیچیده توجه دارند. در داستان‌ها آرزوی خاطر دخترها به علت طلاق پدر و مادرشان نمایان است. آنها پس از جدایی والدین خود، دچار توهم و سردرگمی می‌شوند.

در چین امروز، نقش زنان، مادرها، مادر بزرگ‌ها و زنان جوان در ادبیات کودکان و نوجوانان، گسترش یافته است. به وسیله این نقش‌های متنوع و مختلف، آنها یر جامعه و کودکان و نوجوانان، تأثیری ماندگار خواهند گذاشت.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان، سال سوم، شماره چهارم، ۳۰ بهمن ۱۳۷۸.**

گل‌بهار، فرزند زمین
 نگاهی به آثار امیرحسین فردی
 نویسنده: سیدعلی کاشفی خوانساری

مقاله رویکردهای مختلف و متفاوتی نسبت به روستا، در تاریخ ادبیات ایران و جهان و ادبیات کودک، وجود داشته است. در ایران نیز این گونه‌ها کم و بیش مشهودند. در این میان، داستان‌های روستایی «امیرحسین فردی»، به ویژه آنها که برای کودکان نوشته شده، گونه‌ای جدید از ادبیات روستایی است که با سایر آثار موجود تفاوت دارد. حضور پررنگ و مثبت دختران، خانواده‌های کم‌اولاد، اشتیاق به زندگی و بازگشت به روستا، نقش پررنگ و برابر زنان، اصالت طبیعت و استتعار زیست‌محیطی و جایگاه ویژه حیوانات در

نویسندگان و شاعران مشهور کشور، برای نشریات و مجلات خاص کودکان و نوجوانان می‌نوشتند. با این حال، در اواخر قرن نوزدهم بود که این نشریات توانستند به تدریج، در ردیف دیگر نشریات و مجلات اروپایی قرار بگیرند.

علاقه و گرایش به افسانه‌ها، موجب پایه‌ریزی ادبیات اصیل کودکان و نوجوانان در قرن بیستم، در کشور اسپانیا شد. در حقیقت، اسپانیا در این دوران، فعالیت‌های مختلف ادبی را تجربه کرد.

تأثیر چشمگیری در اسپانیا برجا گذاشت. ترکیب متن آموزشی و داستان‌های اخلاقی، به تدریج در قالب اسطوره‌ها و افسانه‌ها رواج یافت. در قرن نوزدهم، با انتشار آثار تخیلی و داستان‌های حادثه‌ای، ادبیات کودکان و نوجوانان صاحب هویت شد. در اسپانیا، این قرن با انتشار نشریات و مجله‌های خاص کودکان و نوجوانان همراه بود. با انتشار این نشریات، بسیاری از نویسندگان و تصویرگران ناشناخته، در میان کودکان و نوجوانان شناخته و معرفی شدند. در این دوره، بسیاری از

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی